

POZDNÍ HYBNÉ KOMPLIKACE

V průběhu dlouhodobé léčby a vývoje PN bohužel dochází k rozvoji nepříjemných hybných projevů, k tzv. pozdním hybným komplikacím. Prvním typem jsou tzv. **fluktuační**, tj. zkracování efektu jednotlivých dávek léků (tzv. wearing off) či náhlé výpadky účinku (náhlý off stav v rámci tzv. on-off fenoménu).

Poněkud později ve vývoji léčené PN dochází také k rozvoji mimovolních pohybů házivého či kroutivého rázu (**dykinezím**), a to v časových souvislostech s nástupem, trváním či ukončením efektu jednotlivých dávek léků. Tyto tzv. pozdní hybné komplikace postihnou cca 50 % nemocných po 5 letech terapie, po 10 letech se manifestují v prakticky všech nemocných s PN, ovšem v různé míře, ne vždy musejí být závažné, invalidizující. Mechanismy, které podmiňují jejich vznik, nejsou ještě podrobně známy. Ve hře je jak sama PN, tak ale i její léčba. Nejříve nastupující a nejčastěji se objevující komplikací je již výše zmíněný wearing off fenomén. Zjednodušeně lze říct, že se jedná o zkracující se účinek dávek léků nahrazujících dopamin. Zpočátku tři dávky léčiva podané přes den vystačí plně potlačit příznaky PN. Posléze však nemocný vnímá 15–20 min. před podáním druhé či třetí denní dávky zhoršení hybného stavu a zlepšení nastane až po vstřebání další dávky, tedy za dalších 20–30 min. Postupně se intervaly dobré účinnosti léků ještě více zkracují, až jednotlivá dávka léku dokáže potlačit příznaky PN jen na 2–3 hodiny. Nemusi se však jednat jen o projevy zhoršení hybnosti!

Vše, co u PN vykazuje dopaminergní závislost (tj. reaguje příznivě na podání léčiv nahrazujících nedostatek dopaminu), se může manifestovat fenoménem wearing off. Tedy stejně tak se může wearing off projevit zhoršením příznaků nemoci, které s hybností nemají nic společného. Mohou to být nepříjemné pocity v končetinách, až charakteru bolesti, pocit výrazné únavy či celkové slabosti, pocení, nucení na močení, zpomalené, zastřené myšlení, různé změny psychiky – úzkost, neklid, atd. (viz tabulka dále).

Abychom mohli prohlásit tu danou obtíž u pacienta za projev wearing off, musí být patrná její zřetelná závislost na časování dávek léků – znamená to, že **daná obtíž musí předcházet pravidelně podávané dávce léku a musí se následně zlepšit po podané dávce**. Tato závislost mohou nejlépe rozpoznat sami nemocní – v průběhu krátké návštěvy nemocného v ambulanci obvykle tento projev nebývá zastižen. Proto je dobré pro každého nemocného s PN, který pozoruje kolísání své kondice v průběhu dne pokusit se rozpoznat, jestli jeho obtíž kolísá podle dávkování jeho léků proti PN. Např.: nemocný se ráno probudí v relativně horším stavu, ale do 30 min po podání dávky léků se zřetelně zlepší. Další dávku léků si má vzít okolo poledne, ale již v 11 hodin cítí horšení chůze, které vymizí až 30 min po podání další dávky léků. Z příkladu je patrné, že se zkrátí efekt ranní dávky, ale další dávka opět stav zlepšila – jedná se tedy o wearing off. Lékař sám totiž často stav wearing off při návštěvě pacienta u něj v ordinaci neuvidí – nemocný si obvykle načasuje svou dávku léků tak, aby byl schopen úspěšně návštěvu u lékaře absolvovat, tj. dopravit se na ni v dobrém hybném stavu, v kterém by zvládl i cestu domů. V případě, že pacient kolísání příznaků pozoruje, měl by o tom vždy informovat svého lékaře a prodiskutovat s ním možnosti další léčby. Wearing off s příznaky zhoršené hybnosti velmi komplikuje život: chůze, osobní hygiena, oblékání, příjem potravy, celková soběstačnost v obdobích wearing off je narušena. V následující tabulce jsou uvedeny hlavní obtíže u PN, které mohou vykazovat wearing off, tedy zkrácení efektu dávky.

Je nutné však upozornit, že tyto obtíže nemusí být vždy projevem wearing off – záleží na časových souvislostech, které byly výše uvedeny. Zde může být velmi užitečný tzv. deník pacienta, tj. grafické schéma kam pacient zaznamenává svůj hybný stav v průběhu dne a který lze srovnat s časem podání léků. Lékaři mají takovéto předtisknuté deníky k dispozici a pacient o ně lékaře může požádat. Pro příznaky, které se neprojevují zhoršením hybnosti, však specializované deníky neexistují a je nutné je zapisovat či zachycovat improvizovaně.

Projevy wearing off

HYBNÉ OBTÍŽE	JINÉ OBTÍŽE
Zpomalenost	Únavnost, slabost
Ztuhlost, svalové křeče	Zpomalené, zastřené myšlení
Třes	Pocity tíže, pálení, mrazení, bolesti
Nešikovnost	Návaly pocení
Poruchy řeči	Změny psychiky: úzkost, neklid, deprese
Poruchy polykání	

Náhlý off stav znamená situaci, kdy k prudkému zhoršení hybnosti pacienta dochází bleskovitě, v průběhu několika vteřin, kdy člověk může „ztuhnout“, přestat se pohybovat či se roztrfese. Takový stav může poté přetrvávat i delší dobu. K opětovnému rozhybání někdy dojde zcela bez zjevného podnětu, u mnoha pacientů jsou dobře účinné určité triky na rozcházení, které budou popsány dále v textu. Další dávka léku, nejlépe v rozpuštěné, rychle vstřebatelné formě může také výrazně ulevit a navodit hybné zlepšení. Pokud jsou náhlé off stavy u daného pacienta četné, velmi obtěžují a invalidizují svého nositele, který si vlastně nikdy není zcela jist, zda se může spolehnout na delší dobu trvající efekt léků. Léčba je pak velmi obtížná.

